

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

'MIJN GELOOFSLEVEN GROEIT NOG STEEDS'

ouderen en jongeren in gesprek 1

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **829**
G.J. van Middelkoop
'Mijn geloofsleven groeit
nog steeds

MEDITATIEF **832**
O.W. Bouwsma
Genieten

UIT ALLE VOLKEN **833**
J.M. Batteau
Werken aan je huwelijk (1)

EVANGELISATIE
EN ZENDING **835**
A.S. van der Lugt
In gesprek met de nieuwe tijd

BOEKBESPREKING **839**
H. Veldmar
Boekrevue

en verder...
Nieuw uitgekomen
Persbericht
Uit de kerken

Wat betekent het geloof voor u? Over die vraag spraken ouderen en jongeren in de kerk van Amersfoort-Oost met elkaar. Wat zijn daarin de overeenkomsten en verschillen bij de verschillende generaties? En wat kunnen zij daarin van elkaar leren? We zien terug op vier fijne avonden, waar we in een heel goede sfeer met elkaar konden praten en naar elkaar konden luisteren. En waar we een diepe verbondenheid proefden en bij elkaar herkennen hoe goed het is dat we God mogen kennen en bij Hem mogen horen. Wat in Amersfoort aan de orde kwam, kan ook voor anderen herkenbaar en inspirerend zijn. Daarom deze zomer een verslag van deze avonden. Vandaag het eerste,

Opzet

De avonden werden georganiseerd onder de paraplu van de jeugdraad, die zich onder meer als doel stelt de jeugd beter te integreren in de gemeente. Concreet maakten we het volgende plan:

* We organiseren vier avonden

waar driemaal zes mensen uit drie uiteenlopende generaties aan het woord komen.

Daarbij nodigen we ook de andere gemeenteleden uit om dit mee te maken, vooral als toehoorder (in voorkomende gevallen mogen zij een vraag stellen of een opmerking maken).

* De eerste drie avonden zijn bedoeld voor een goede beeldvorming.

Eerst krijgen de gesprekspartners de gelegenheid hun mening te geven over verschillende punten. In het tweede deel van de avond worden ze daarover dieper bevraagd. Ook dan gaat het vooral om verheldering. Kritische vragen worden bewaard voor de laatste avond. Aan het eind van elke avond worden vraagpunten voor de laatste ronde geïnventariseerd.

* Op de vierde avond komen de vragen aan de orde die de ene generatie aan de ander stellen wil. Het gaat dan niet meer om

verheldering, maar om oordeelsvorming: wat kunnen de verschillende generaties van elkaar leren? Op welke punten hebben zij kritiek? Wat vraagt om correctie en **wat** is nodig om samen als gereformeerde mensen verder te gaan naar de toekomst?

* De centrale vraag in alle gesprekken is: **wat** betekent het geloof voor U?

Wat betekent het voor uw lidzijn van de kerk? Wat betekent het voor uw werk? Wat betekent het voor de onderlinge omgang mei elkaar? Hoe kunnen we dit het beste vormgeven als mensen die leven in **déze** tijd?

* We vormen drie groepen van elk zes gemeenteleden, volgens de globale leeftijdindeling: 60+ / middengeneraties / **16-25**. We streven naar een gevarieerde samenstelling van elke groep. Om te beginnen geven we mensen die hieraan willen meedoen de gelegenheid zichzelf aan te melden door middel van een intekenlijst of telefonisch. Daarna bekijken wij de aanmelding op de gewenste variatie en gaan zonnodig over tot gericht werven.

* De vier avonden worden gehouden met een tussenruimte van drie weken, zodat het geheel zijn beslag kan krijgen in een periode van negen weken.

Gesprek met de oudere generatie

De eerste avond kwam de oudere generatie voor het voetlicht. Verrassend was de verscheidenheid die zij liet zien. We begonnen met een terugblik en stelden de vraag: *hoe was uw leven?*

Hoe was uw leven?

Twee van de ouderen zijn opgegroeid voor de oorlog. Een van

de zusters werd groot in een Hervormd gezin, maar door haar verkering is ze overtuigd Gereformeerd geworden. Daarna heeft zij de Vrijmaking meege maakt in Amersfoort, met de dominees Holwerda, Van den Born en Popma. Een broeder groeide wel op binnen de Gereformeerde Kerk, maar die zei hem eerst **niet** zoveel. Later werd hij dankzij de catechisatie van Holwerda gegrepen door de gedachte, **dat** het verbond met God bepalend is voor je leven en voor elke stap **die** je doet. In de bezettingstijd gaven de preken van Holwerda je bezieling.

Alle gespreksdeelnemers hebben het gevoel dat kerkgang en geloven vroeger meer vanzelfsprekende dingen waren. Er werd wel stevig gestudeerd, ook over **wat** de uitwerking van je geloof moest zijn op allerlei gebieden. Allen herinneren zich de Vrijmaking wel, maar hebben die niet zo bewust meegemaakt. Veel sterker zijn ze bezig geweest met de moeiten in de jaren zestig die leidden tot de breuk met de late-re Nederlands Gereformeerden. Na de armoede voor de oorlog kwam de wederopbouw van de Nederlandse samenleving na 1945 en de militaire acties in Nederlands Indië. Daarna volgde een tijd van grote veranderingen, zowel in Nederland als in de kerken, met onder andere de oprichting van het GPV en van gereformeerde scholen. Het was ook een tijd van crisis, die de vaste zekerheid van je geloof ondermijnde. Daarnaast was het een tijd, waarin je kind(ren) konden opgroeien met de Here, een zaak om heel dankbaar voor te zijn.

Het belangrijkste van het geloof

Wat was het belangrijkste van het geloof voor u?

- Eerst leken de dingen van het

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,

PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGEREDACTIELEDEN

DR. E.A. DE BOER,

DRS. A.L. TH. DE BRUIJNE,

DRS. I.D. HAARSTMA, DRS. P. HOUTMAN,

DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES,

DHR. J. WESTERT.

MEDEWERKERS:

J.J. D. BAAS, DRS. E. BRINK,

J.M. OE JONG,

DRS. C. HOKSBERGEN,

DRS. A.S. VAN DER LUGT,

DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almere, tel. 0546-870843 E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan De Reformatie, Postbus 24.8260 AA Kampen.

UITGEVER

Print Media bv, Bedum. Technische Realisatie: Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum.

Telefoon: 050 - 3013636 Fax: 050 - 3012732 (o.v.v. Reformatie).

E-mail: reformatie@scholma.nl

Aanlevering advertenties in overleg ING Bank. 66.30.92.620

ABONNEMENT

f 97,50 per jaar. Studenten f 82,- per jaar (binnenland), f 189,- per jaar (buitenland, zeepost) Opzegging drekt 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden.

Losse nummers f 2,50 (incl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.

Tel (0521) 515946

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

geloof heel gewoon te zijn. Het was vanzelfsprekend en ging min of meer automatisch. Als je bezig was met de Bijbel, ging het meer om verbreding van je kennis dan om verdieping van je geloof. Pas op latere leeftijd ga je beseffen, dat je voor taken en verantwoordelijkheden wordt gesteld en dan groeit de overtuiging: de HERE moet het doen. Achteraf 7c9 je dan: de HERE heeft mijn leven geleid: je hoeft het niet zelf te doen, Hij doet het.

- Soms spraken ouders niet over het geloof, je deed gewoon mee, traditioneel. Pas bij het volwassen worden kwam er bij mij een overgang van traditie naar geloof. Toen ging ik beseffen: ik heb een eigen positie gekregen in het verbond van de HERE. Zondag 1 is daarvoor bepalend: ik ben een lijfeigene van Christus! Je bent van Hem. En wat is de HERE trouw! Maar wie niet twijfelt aan zijn geloof, komt nooit tot geloof.

- Mijn behoren hij Christus komt ook uit in mijn lidmaatschap van de kerk, Christus' lichaam. En in het werk voor evangelisatie, voor kerkenraad, schoolvereniging en politiek. Ik weet niet of de dingen hij ons thuis zo traditioneel waren. Toen ik belijdenis deed, had ik nog te weinig kennis.

Maar de dominee zei: Heb je de HERE lief? Wil je Hem volgen? Heb je Hem in je hart gesloten? Groei van kennis komt wel.

- Mijn geloofsleven groeit nog steeds. Het groeit ook door beproevingen. Pas bij grote moeiten word je je bewust hoe belangrijk het geloof is. In het zingen ervaar ik: dit is het geloof.

Ontwikkeling in het geloven

Hebt u een bepaalde ontwikkeling meegemaakt in uw geloven?

- Voor mij ligt de verdere ontwikkeling van mijn geloof minder in de heilving dan in de ver-

dieping. Ik wil graag meer weten. Daarom heb ik ook altijd graag meegedaan met het verenigingswerk en me beziggehouden met politieke zaken. Zelf heb ik meer met mijn kinderen gepraat over het geloof dan mijn moeder deed. Mijn schoonouders hadden een heel vast geloof en dat betekende veel voor hoe zij omgingen met hun kinderen. Maar er werd in die tijd niet zo erg gevraagd naar hoe je het geloof beleefde.

- Wij waren meer bezig met kerkzaken dan met onze eigen geloofsbeleving en met de vraag hoe je omging met de HERE. Je kunt constateren, dat vragen die voor ons relevant waren, voor je kinderen niet zo relevant zijn. Meer openheid over de beleving van het geloof is een positief punt. Het is alleen jammer, dat er steeds minder kennis is. Ik vind het bijvoorbeeld belangrijk dat wij de geschiedenis zien in het kader van het werken van de HERE.

- Je kinderen geloven oprecht, maar anders. Of ze nu zo veel beleven is voor mij de vraag. Ze zijn wel veel opener over het geloof. Ze geloven van harte, maar ze lezen niets. In het gesprek met hen kun je over en weer veel van elkaar leren.

- Hoe oud je ook bent en hoeveel preken je ook hebt gehoord, de kerkdienst brengt toch telkens weer iets nieuws. Soms lijkt het of je oude en bekende dingen pas voor het eerst hoort.

Vernieuwingen

Hoe kijkt u aan tegen vernieuwingen?

- Mij gaat het te hard. Veranderingen in de liturgie hoeven niet verkeerd te zijn, maar ze mogen niet ten koste gaan van het Woord.

- We leven in een tijd die in alle opzichten anders is dan vroeger; de kerk moet dan niet kramp-

achtig vasthouden aan vroegere vormen.

- Voor mijzelf hoeft het niet.

Maar als je je afvraagt hoe we buitenstaanders willen aanspreken, zeg ik: we zijn met onze vernieuwingen op de goede weg.

- Zelf ben ik wel positief over de vernieuwingen. Maar sluiten zij wel aan bij wat de jeugd zou willen zien in de eredienst?

- Zou het niet goed zijn voor een goede beleving, dat we ons meer bewust zijn van waarom het in de liturgie gaat?

Wat doorgeven?

Wat moeten we vooral doorgeven aan de volgende generaties?

- Dat we trouw moeten blijven aan Gods Woord.

- Dat de verkondiging van het Woord het belangrijkste is en dat de zondagse eredienst de eerste prioriteit moet hebben in ons leven.

- Grondige kennis van de kerkgeschiedenis, want in die geschiedenis kom je alles tegen wat van belang is voor een leven in het geloof. Kerkgeschiedenis is ook belangrijk om tradities vast te houden. Ook vorige generaties zijn serieus bezig geweest. Veranderingen horen bij het leven, maar tradities evengoed.

- Dat we een trouwe Vader hebben.

- En dat we vanuit de kerk gevoed worden voor de brede praktijk van het dagelijks leven.

Tot zover de belangrijkste elementen uit het gesprek met de oudere generatie. Over veertien dagen luisteren we naar de generatie van dertig tot zestig.

Drs. G.J. van Middelkoop is eindredacteur van dit blad

GENIETEN

...volg de lust van je hart... (Prediker 11:9)

De Prediker heeft veel lege en zinloze dingen gezien in zijn leven. Hij heeft het gezien in het licht van God. Wat is er veel moeizaams in ons leven. En toch, bijna is het een refrein in zijn boek: geniet ervan! Hij roept ertoe op, Je moet niet over genieten praten, je moet het doen!

Maar ja, God doet je om al die dingen in het gericht komen. Dat staat er toch ook maar. Kun je dan wel genieten van de dingen, als het oordeel van God je boven het hoofd hangt? Je bent zo'n zondig mens... Puur genieten, hemels om zo te zeggen, zondeloos... wie kan dat? Je kunt maar beter heel voorzichtig zijn.

Het staat er. God zal je ter verantwoording roepen.

Maar hoe wordt dat bedoeld? Betekent dat dat de zwaarte van zijn kritiek eroverheen gaat? En dus: altijd verkeerd? Of wil dat zeggen dat de Hece je ooit zal vragen: heb je ook werkelijk genoten van de dingen die Ik je gaf?

De Hece geeft je je vrouw, je man, je kinderen. Hij geeft eten en drinken. Een goed glas wijn, seksualiteit. Mag je daar nu echt van genieten? Kan dat wel? Jazeker, zegt de Prediker. Want juist te midden van zoveel moeite zijn dat de hoogtepunten van je leven: genieten van wat de Here je gaf. De lust van je hart, dat wil zeggen de dingen die jou boeien. Zoals Hij je heeft gemaakt. De Here gaf dat niet zomaar. Hij wil ook dat je ervan geniet.

Echt geniet. Th verantwoordelijkheid, maar is dat een beperking?

Straks vraagt Hij het je: heb je ervan genoten, van de dingen die Ik je gaf? En stel je voor dat je nee moet zeggen. Dat zou niet kunnen en niet mogen, als het gaat om die geschenken van onze God. Heerlijk die woorden: "volg de lust van je hart" Daar blijf je mens bij, mens van God, temidden van zoveel najagen van wind.

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda

WERKEN AAN JE HUWELIJK (1)

J.M. Batteau

W
wandelen met God

Tijdens de zomervakantie heb je meer tijd voor elkaar. Er zijn minder vergaderingen. Het is langer licht. Je blijft zitten in die stoel in je tuin of op je balkon. Je leest de krant iets vollediger. Je wist niet dat er elke dag zo veel nieuws was. En naast je zit je vrouw. Het is rustig. Zij leest haar boek, Af en toe zegt ze wat. Of lacht. "Wat is zo grappig?" "Moet je horen..."

Praten: voor de breuk

De mens praat sinds Gen. 1 en 2. Hij praat met God, want hij is beeld van God (Gen. 1:27). Hij praat ook met zichzelf. Als Adam Eva ontdekt (zo zal ze uiteindelijk heten) als zijn partner voor het leven, wordt hij lyrisch, dichter en liedschrijver. Hij maakt een liefdeslied voor zichzelf, en zingt:

*'Eindelijk een gelijk aan mij,
mijn eigen gebeente,
mijn eigen vlees,
een die zal heten: vrouw,
een uit een man gebouwd.'*
(NBV (2000))

Zo zingen wij jongens over de mooie meisjes die we gaan trouwen. In de douche, in de auto: 'Ik hou van jou!' We worden er lyrisch van.

We praten ook graag met dat meisje van ons. Want dat kon Adam namelijk eerst niet doen met al dat vee, al die vogels en al die wilde dieren die de revue waren gepasseerd (Gen. 2:20). 'Prachtig allemaal,' dacht Adam. 'Boeiende geluiden ook. Maar ik miste iets. Ik verstond ze niet. En zij mij niet. Maar met mijn vrouw is het anders, aan haar kan ik eindelijk mijn diepste gedach-

ten kwijt. We praten met elkaar. Voor en na ons vrijen. Tot diep in de nacht. Hemel op aarde!' (Gen. 2:25).

Praten: na de breuk

Maar toen gebeurde de ramp (Gen.3). Historisch. Pijnlijk. Diep. Bijna onherstelbaar. Een breuk tussen de mensen en hun God. Tussen elkaar ook. Adam geeft Eva de schuld: 'De vrouw die u (HEER) hecht gemaakt om mij ter zijde te staan, heeft mij vruchten van de boom gegeven en toen heb ik ervan gegeten.' De taal van ons mensen wordt ambivalent, onoprecht, sinister, vreemd, onberekenbaar, kwetsend, geheimzinnig, versluierend, onhelder, dodelijk. We weten niet meer wat we zeggen. We praten maar wat. Praten met God wordt ingewikkeld, beladen, moeilijk, confronterend, eng. Praten met jezelf ook. Waarom doe ik zulke gekke dingen? Dingen waarvan ik weet dat ze niet goed zijn? Wie ben ik eigenlijk? Wat zeg ik nou? Wat bedoel ik?

Praten met mijn vrouw kan soms fijn, leuk, boeiend, inspirerend, en troostend zijn. maar ook moe-

lijk, zwaar, vermoeiend, vervelend, niks aan. Soms houd ik m'n mond liever. Dat is makkelijker. Ik zit in mijn stoel en lees de krant. Ik zeg niks.

Praten: Christus en mijn mond

Ik ben eigenlijk wel tevreden met de situatie. We gaan samen naar de kerk. Ik werk door de week. Zij werkt parttime. De kinderen zijn leuk. Soms. Ik ben 's avonds vaak weg. Als ouderling moet je veel vergaderen, en op huis bezoek gaan. Voor m'n werk moet ik nogal eens overwerken, maar ja, wie niet tegenwoordig? Ik probeer goede vragen te stellen bij de huisbezoeken. Als het een echtpaar is, vraag ik, 'Hoe is het?' Hoe gaat het met jullie communicatie? Ik heb gelezen dat communicatie het belangrijkste is in een huwelijk. Nee, eerlijk gezegd eigenlijk hen ik helemaal niet tevreden met hoe het gaat in mijn huwelijk. Niet tevreden met mezelf. Niet tevreden met dat zwijgen van mij tegenover mijn geliefde. Want ik houd van haar, echt. Maar op de een of andere manier weet ik niet wat ik moet zeggen. Ik lees in de brieven van Paulus dat ik mijn vrouw moet lief hebben, 'evenals Christus zijn gemeente heeft liefgehad.' De Here Jezus gaf zichzelf om de gemeente te heiligen, haar reinigende door het waterbad met het woord (Ef. 5:25,26). Jezus heeft woorden voor zijn gemeente. Ik bid, 'Vader, ik wil graag met mijn vrouw omgaan en praten zoals Uw Zoon met zijn volgelingen

omging. Ik wil haar laten zien dat ik van haar houd.' Hoe doe Je dat? Paulus heeft het nvr **je vrouw lief** hebben als je eigen lichaam. Niemand **haat** zijn eigen lichaam (tenzij je gestoord bent). **Je** voedt **en** koestert je lichaam. Je eet gezond. Je fietst regelmatig. Je slaat onder de douche. Je doet wat aftershave op je wangen. Je zorgt voor dat lichaam van jou. Zo **moet** je **één** vlees zijn met je vrouw. Paulus haalt Gen. 2:24 aan. De woorden van Christus werkten genezend op mensen. Ik wil Hem nadoen. Voor mijn geliefde. Want wat ik op huisbezoek zeg is waar. Ook waar voor mij, voor ons.

Praten: een opening

Ik houd van haar. Zoals ze daar zit in die stoel. Zoals ze haar boek leest. **Af** en toe zegt ze wat. Ik leg mijn krant neer. Ik raak haar aan. 'Ik houd van je.' Het klinkt vreemd in mijn mand. Dat zeg ik haast nooit. Ze kijkt op. 'Ik houd van jou.' We kijken naar elkaar. Ze wil meer praten.

We praten langer. dieper. We nemen de tijd. We hebben alle tijd. De zon gaat onder. We zien de sterren verschijnen, een voor een.

Ik wil graag open zijn over mezelf. Over wat ik denk en voel. Ik ben er niet aan gewend. Het kost met energie. Hoe zeg ik dat? Wat wil ik zeggen? Ik wil graag eerlijk zijn. Ik wil graag liefdevol zijn. Ik houd van haar. Ik wil graag mezelf met haar delen.

Ik zeg, 'Ik voel me niet zo goed de laatste tijd.' 'Hoe bedoel je?' 'Ik heb het gevoel dat we langs elkaar heen leven. We zien elkaar zo weinig. We pralen zo weinig.'

We praten verder met elkaar. Over onszelf. Over de kinderen. Over de kerk. Over wat we met onze tijd doen. We nemen een beslissing. We zullen werken aan ons huwelijk.

Ds. J.M. Batteau s predikant van de Gereformeerde Kerk te Wageningen

MEDEDELING VAN DE REDACTIE

Tot onze spijt moeten we de lezers meedelen, dat drs B. Ros zich door drukke werkzaamheden gedwongen ziet de redactie te verlaten. Drs Ros zorgde speciaal voor de rubriek Samenleving, maar betekende ook breder veel door zijn heel eigen inbreng in ons geregelde redactieeraad, een inbreng die gevoed werd door de veelklurige contacten die hij had door zijn werk bij het GVI. In het bijzonder denken we ook terug aan zijn grote inzet om de voortgang van de verschijning van De Reformatie te verzekeren, toen we anderhalf jaar geleden geconfronteerd werden met het dreigend faillissement van onze vorige uitgever. Ons blad heeft dan ook veel te danken aan de heer Ros en we zien hem dan ook niet gaan. We wensen hem veel vrucht in de vele andere werkzaamheden die hij behartigt.

De redactie is blij als zijn opvolger te mogen voorstellen de heer J. Westerl, algemeen secretaris van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond. Hij is in het bijzonder aangetrokken voor de verzorging van de rubriek Samenleving, waarin hij reeds regelmatig bijdragen leverde. Gezien zijn functie bij het GMV verwachten we ook van hem een goede inbreng in het redactiebeeraad. We heten hem dan ook van harte welkom.

STICHTING AFBOUW

De stichting **Afbouw** te Kampen stelt zich ten doel de **beoefening** van de gereformeerde theologie te bevorderen **door** met **name** te helpen bij de financiering van proefschriften ten dienste van promoties **aan** de Universiteit te Kampen.

Voor **haar** inkomsten is de stichting geheel aangewezen op giften **van** meelevende **kerkleden**.

Inlichtingen **worden** graag gegeven **door** het **bestuur**:

C. Trimp, tel. 038 - 331 48 69,

B. Kamphuis, tel. 038 - 332 62 48 en

J.G. de Kimpe, tel. 038 - 333 24 94.

Giften, die fiscaal aftrekbaar zijn, worden graag ingewacht via bankrekening no. 63.18.36.934, ten name van Stichting Afbouw, p/a Hoefblad 4, 8265 GM Kampen.

"Dachten we tot voor kort dat God, engelen en hel" geloof in *Een leven na dit leven* verbonden waren met een wereldbeeld, dat definitief voorbij was: de hernieuwde belangstelling voor juist de 'onzienlijke' dingen, ook in intellectuele kring, toont het tegendeel", aldus hervormd predikant P.A. Verbaan in de bundel *Uitgedaagd door de tijd*. Zijn artikel is de aanleiding om te schrijven over het missionaire gesprek met aanhangers van New-Age.

De Hervormde Bond voor Inwendige Zending op gereformeerde grondslag (IZB) verraste ons in het slot van het jaar 2000 met de bundel *Uitgedaagd door de tijd*. Het boek is uitgegeven bij het vijfenzeftigjarig jubileum van de Bond. De vraag waar de bundel om draait is: hoe bedrijft je christelijke zending in de post-moderne samenleving? Vijftien artikelen worden in drie delen gepresenteerd: 1. oriëntatie in de tijd (o.a. over postmodernisme, New Age, multiculturalisme, fundamentalisme); 2. oriëntatie in de christelijke traditie (o.a. Bijbelstudies, over H. Bavinck, J.H. Ravinck, Barth, Brunner en Bonhoeffer); 3. tolk en getuige vandaag (o.a. een schets voor missionair gemeentezijn, over grote en kleine verhalen). Veel stof om te overdenken, zeker nu het uil een gereformeerde invalshoek wordt aangeboden.

New Age

Ds P.A. Verbaan schrijft over *Nieuwe religiositeit*. Terrecht vraagt hij aandacht voor het gedachtegoed, dat onder de no-

mer New Age opgeld doet in onze tijd. Kijk maar eens in de hoek esoterie of astrologie van een goede boekhandel en je weet dat er markt voor is. Het is dus ook zeer wettelijk dat je in gesprek raakt met iemand, die helemaal vol is van de Nieuwe Tijd. Wat betekent dat? Welke punten kunnen aan de orde komen in zo'n (missionair) gesprek?

Je spreekt bijvoorbeeld met iemand, die enthousiast vertelt over het boek *Een ongewoon gesprek* met God van Neale Donald Walsh. Je vraagt je af: wat trekt een mens nu precies aan in zo'n boek? Dat is vaak een goede vraag om een gesprek mee te beginnen. Er moet toch een reden zijn, dat zoveel mensen die boeken kopen. Zelfs als je het boek gelezen hebt en weet waarom je het zelf niets vindt, dan nog is geïnteresseerd luisteren naar de motieven en gedachten van een ander een belangrijk deel van een goed gesprek.

Ervaring

De kans is groot dat de lezer van

de boeken van Walsh zal spreken over de *ervaring*. De boeken van Walsh leren je vertrouwen op je gevoelens en de ervaring. Als dat zo is, heeft de lezer zichzelf teruggezien in het leven van Walsh. Want Walsh beschrijft dat hij tot schrijven kwam toen hij helemaal vast zat. "Ik was bijzonder ongelukkig in die tijd, persoonlijk, beroepshalve en emotioneel; mijn leven leek op alle niveaus mislukt". Walsh had de gewoonte dingen van zich af te schrijven en hij besloot toen een brief te schrijven aan God. Want hij meende dat God hem tot een slachtoffer had gemaakt. Hij stelde boze vragen aan God: waarom liep zijn leven niet op rolletjes? Waarom vond hij geen geluk in relaties? Zou hij ooit voldoende geld gaan verdienen? Maar de meest dramatische vraag die hij stelde was: "War had ik gedaan om aan deze voortdurende worsteling te worden blootgesteld?"

Als je hierover even nadenkt, voel je waar het om gaat. Walsh zocht naar de macht die controle had over zijn leven. Hij bleek dat zelf niet te zijn. De vraag naar eigen schuld in het mislopen van het leven komt niet aan de orde. Hij vraagt naar de hand van God in de teleurstellingen van het leven.

Dan vertelt Walsh dat hij een soort stem hoorde, die zich presenteerde als de stem van God. En één van de eerste dingen die deze stem hem leert is af te wijken van wat hij van anderen over God gehoord heeft. God zegt: "Je kunt God pas kennen als je

gestopt bent jezelf te vertellen dat je God al kent. Je kunt God pas horen als je stopt te denken dat je Hem al gehoord hebt. Ik kan jou par; Mijn waarheid vertellen als je stopt Mij jouw waarheid te vertellen". Walsh: "Maar mijn waarheid konit van U" God: "Wie zegt dat?" Walsh: "Anderen" God: "Welke anderen?" Walsh: "Leiders. Dominces. Rabbijnen. Pricsters. Boeken. De Bijbel, in hemelsnaam!" God: "Dit zijn geen gezaghebbende bronnen" Walsh: "Werkelijk niet?" God: "Neen". Walsh: "Maar welke dan wel?" God: "Luister naar je gevoelens. Luister naar je hoogste gedachten. Luister naar je ervaring. Wanneer een van deze afwijkt van wat je leraren je vertellen of van wat je leest in boeken, vergeet dan de woorden".

Autoriteit

Zoals deze dialoog, zo gaat het hele boek door met een gesprek tussen Walsh en God (vandaar de titel). En wat hieruit inhoudelijk blijkt is, dat het hier gaat om een *gezagsprobleem*. Walsh wil door middel van dit boek voorhouden dat je niet moet geloven wat geestelijke leiders je vertellen. Een mens moet varen op het kompas van z'n gevoelens. Nadrukkelijk leert Walsh de lezer, dat het nu juist God zelf is die wil dat wij luisteren naar de ervaring en niet naar goeroes of heilige boeken. Het **is** mij opgevallen dat de vraag naar gezag en eigen keuzen een kernpunt is in de motieven van mensen die zich aangesproken weten door New Age. Het lijkt alsof het een steun in de rug is in het emotioneel volwassen worden. Ieder mens moet leren op een gezonde manier om te gaan met ieder die hoven je geplaatst is en vooral met de Allerhoogste. Dat gaat in de puberteit voor velen met vallen en opstaan, met experimente-

ren en grenzen overschrijden. Maas na een aantal jaren kan een cvnwichtige houding gevonden worden van gezond zelfbesef en gehoorzaamheid aan allerlei soorten van gezag. Waar mensen zich geknecht hebben geweten door vormen van gezag (smisbruik) is de weg van het luisteren naar je ervaring vaak gekozen als de weg van de bevrijding. Echter, die psychologische en persoonlijke weg wordt dan meestal verbreed tot een wereldvisie. Zo zit de schepping in elkaar - zegt men - en wie wereldvrede vinden wil moet leren luisteren naar de stem van je gevoel. Als ik het goed peil is de weg van New Age voor velen een antwoord op *autoriteitsproblematiek*.

Ds. Verbaan typeert het in zijn artikel iets anders. Hij signaleert een sterke focus op persoonlijke ontplooiing en individuele groei (bv in de leer van de reïncarnatie). Parallel daaraan ziet hij die aandacht ook bij het neo-evangelicalisme. "Precies daarom zijn ze allebei te beschouwen als een uiting van en respons op twee karakteristieken van de moderne cultuur: authenticiteit en individualiteit. Hier dringen we door tot de kern van de nieuwe religiositeit: zowel New Age als het neo-evangelicalisme vormen een antwoord op de individualiteitsproblematiek". Verbaan concludeert dat deze bewegingen sterk antropocentrisch zijn. Ik deel deze conclusie met de aanvulling van hierboven. Het gaat in de aandacht voor het individu vaak om de vraag naar de plaats van het gezag.

Het Al

Wat zit hier nu achter? Als God ons adviseert (zoals bij Walsh) om te luisteren naar onze innerlijke ervaring, wie is God dan? Als wij doorvragen, dan blijkt

het verschil tussen Schepper en scheepsel te vervagen. God en mens vallen ten diepste samen. God is niet een persoon, niet een van de mens en de schepping afgezonderd wezen, maar de onpersoonlijke kracht die alle materie beheerst. De mensen van de Nieuwe Tijd ageren dan ook heftig tegen het zogenaamde 'scheidingsdenken'. Waar God en mens, God en natuur tegenover elkaar gesteld worden, komen allerlei vormen van gezag en overheersing op die mensen uitbuiten. Waar daarentegen de diepste eenheid van alle wezen wordt gezien, volgt harmonie. De ziel van de mens is ten diepste één met het Al: een druppel uit de zee, een vonk uit het vuur. Op enigerlei wijze is er een scheiding opgetreden in de ervaring. De ziel ervaart zichzelf niet als God of goddelijk. Het hoogste doel is dan ook: *het herinneren*. Je **kunt** niet ontkennen wat je **bent** (één met God), je kunt het wel vergeeten. Dat laatste nu is zonde.

Consistent?

Dit is de visie op God en wereld achter de problemen van individu en gezag. De aanname is dat het 'scheidingsdenken' resulteert in allerlei vormen van onderdrukkend gezag. God boven de mens, man boven de vrouw, dictator boven het volk. Daartegenover stelt men, dat het eenheidsdenken de gelijkheid bevordert en de individualiteit. De eigen ontplooiing wordt zo niet geremd. In gesprek kun je proberen het inconsistente van deze visie aan te wijzen. Klopt de verklaring met de werkelijkheid? Toen ik mij dat afvroeg, merkte ik tot mijn verbazing dat de mensen die het hardst roepen dat je naar jezelf moet luisteren zich ontwikkelen tot de grootste goeroes. Door hun overtuigde spreken kweken zij aanhangers, die zeer volgzaam zijn. Het nareke-

nen van hun stellingen is amper mogelijk, maar vaak ook niet gewenst. Het heeft crin mijn observaties alle schijn van dal de volgelingen alles doen behalve luisteren naar zichzelf.

Oud

Daar komt bij dat veel van wat als nieuw inzicht van deze tijd wordt aangeboden. klanken zijn uil oude religieuze of filosofische tradities. Walsh **put** zich uit zijn ideeën aannemelijk te maken **met** een theorie over atomen, trillingen, beweging enz. Wie iets weet van oude Indiase en Griekse filosofie **is** het allemaal al eens tegen gekomen". Het valt op dat een auteur als Walsh dat niet verantwoordt. Misschien weet hij hel niet en plaatst hij zich intuïtief in die lijn. Maar het past hij de autoritaire manier van presenteren. Wie begint met nadenken, onderzoeken en kritisch bevragen, zal al gauw de beperktheden van de visie onderkennen.

Karma

Een goede vraag is ook: doet de nadruk op de individuele ziel recht aan de wereld en haar doel? Zo'n vraag wil ook een test zijn voor de wereldvisie. De kritiek van New Age is dat het scheidingsdenken heeft meegewerkt aan de uitbuiting van de aarde. Als wij vanuit het eenheidsdenken de aarde als Moedergodin gaan eren, zal zij gaan bloeien onder onze zorg. De vraag **is** of die pretentie waar te maken is. Want als alles God is en uitvloeisel van het onpersoonlijke Al, dan is de schepping ten diepste schijn. Het is een uiterlijke vorm van een kracht die uiteindelijk tot zichzelf zal keren. De hoogste zorg is die van de menselijke ziel, niet die van het behoud van de natuur. Die moet maar voor zichzelf zorgen. Dat

geldt temeer als je de gedachte van karma eraan verbindt. Dan wordt in de materie en haar lijden iets zichtbaar van een noodzakelijke uitbetaling van vroegere daden (loon en straf). Stel al dat je je geroepen voelt je in te zetten voor het behoud van de natuur, dan is de vraag of het zin heeft gezien de onbuigzaamheid van het karma-principe. Het lijkt er op dat ecologische bevestiging binnen New Age een aangename inconsequentie is.

Eigen overtuiging

De derde stap in het overwegen van zo'n gesprek is het presenteren van de kracht van de eigen overtuiging. Vaak wordt de vraag al door de ander gesteld: heeft het christelijk geloof dan een heter antwoord? Ik concentreer mij op de vraag naar individu en gezag.

De verhouding van Schepper en schepsel kun je typeren met de term 'beeld-drager'. Zo is de mens geschapen, door God, naar Gods beeld. De Bijbel spreekt in persoonlijke en relationele termen over God en mens. Niet als beeldspraak, maar als werkelijkheid. De typering 'beeld-drager' houdt in dat de mens een taak heeft en verantwoordelijkheid draagt. Het sluit aan bij het heerssen waarover Genesis 1 spreekt: 'vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee, het gevogelte des hemels en over al het gedierte dal op de aarde kruipt'.

Maar het boeiende is dat God de mens aan zich verbindt (Gods beeld!) en dal Hij zo model wil zijn in de manier van heerschappij voeren. Zo bestaan er dus wel degelijk van Godswegen hiërarchische verhoudingen in de schepping, maar gezien de goede en rechtvaardige aard van God is dat heilzaam voor de schepping.

Hij laat immers zien dat gebod en dreiging in het kader staan van goede zorg en dienstbaarheid. **Zo is** goed gezag een weldaad. Dat kunnen de meeste mensen beamen met herinneringen aan goede ouders, meesters en juffen en anderen die boven ons stonden. Juist zulke mensen waren identificatiefiguren, die een gezonde psychische ontwikkeling gestimuleerd hebben.

De Bijbel en het christelijk geloof geeft veel ruimte om kritiek te oefenen op misbruik van macht. Daarom treden profeten op tegen koningen (bv. Nathan tegen David), vrouwen tegen mannen (Ahigail tegen David), kinderen tegen ouderen (Samuël tegen Eli). Niet om macht omver te werpen, maar om te herstellen. Schuld belijden, beterschap beloven en bewijzen openen de weg naar herstel van beschadigde verhoudingen en soms ook naar herstel van de positie die misbruikt was. Het christelijk geloof met zijn aandacht voor de door God gegeven **taak** en positie, met eerlijke erkenning van schuld en het recht op eerlijkheid daarover, met het fundament van verzoening, hoop en herstel geeft zo een goede verklaring van de werkelijkheid. Goed christendom kan pretenaties waarmaken: een wereldvisie zijn die feiten recht doet en tegelijk positief beïnvloeden wil.

De toon

Het is de kunst om zoiets goed te zeggen. Voor je het weet kom je arrogant over. Dan heb je een kans gemist. Het mag wel sterk overkomen, want het is een boodschap met kracht. Maar verantwoording van het geloof leg je af – naar het apostolisch woord – 'met zachtmoedigheid en vreze' (1 Petrus 3:15). Want het is makkelijker een debat te winnen dan een ziel. Een gewon-

nen discussie en een verloren contact, wat is de winst? Rid om de vruchten van de Geest in het gesprek met buitenstaanders.

¹ W. Dekker: P.J. Visser (red.), *Uitgedaagd door de tijd*, christelijke zending in een postmoderne samenleving, Zaeiermeer 2000. Daarin schrijft ds. P.A. Verbaan over Nieuwe religiositeit, een typering van Ycw Age mei stippellijnen naar het neo-evangelicalisme, p.53-74; citaat op p. 53

Neale Donald Walsh, *Een ongewoon gesprek met God*, Mijn vragen en Zijn antwoorden over het leven op aarde, Utrecht/Antwerpen, 1998. De eerste, Engelse druk verscheen in 1995. Het is het eerste deel van een serie.

² Walsh, a.w., p. 13

³ Walsh, a.w., p. 19. De weergave van de woorden van 'God' en 'Walsh' is in het boek typografisch uitgewerkt. Voor een goed begrip heb ik in het citaat steeds 'God' en 'Walsh' toegevoegd. Cursief is weggelaten.

⁴ Verbaan, a.a., p. 70

⁵ Bijv. natuurfilosofie uit India: Vaiseshika; of Griekse natuurfilosofie van Anaximandros, zie Hans Joachim Störig, *Geschiedenis van de filosofie*, Utrecht/Antwerpen, 1979, p.59v, 117v.

⁶ Stap 1: luister goed totdat je het begrijpt; stap 2: maak inconsistentie bij de ander bewust; stap 3: presenteer je eigen overtuiging.

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Stad

Persbericht

NBG en Uitgeverij Jongbloed overwegen samenwerking

Het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) te Haarlem en Jongbloed BV te Heerlen hebben op 25 juni een intentieverklaring getekend om tot samenwerking te komen op het gebied van de uitgeefactiviteiten van het NBG. Met deze ondertekening verwacht het NBG in Jongbloed een partner gevonden te hebben met wie de expertise op het gebied van met name uitgeven, marketing en distributie van bijbels gedeeld kan worden. Het is de bedoeling dat de samenwerking met Ingang van 1 januari 2002 van kracht zal zijn.

De twee organisaties hebben op bijbelgebied veel gemeen. De missie van het NBG is het met de Bijbel bereiken en aanspreken van zoveel mogelijk mensen. Dat gebeurt onder meer door het maken en uitgeven van verschillende bijbelvertalingen voor Nederland en door bijbelverspreiding in Nederland en wereldwijd. Verder verzorgt het NBG uitgaven bij en rondom de Bijbel. De missie van Jongbloed is het vermarkten van de Bijbel en bijbelse concepten. Dit doet zij door het exploiteren van een grafisch bedrijf en een uitgeverij, die zich – zowel internationaal als nationaal – richt op bijbels en kerkboeken alsmede op aan de Bijbel gerelateerde uitgaven.

De activiteiten op het gebied van uitgeven van het NBG en Jongbloed vullen elkaar uitstekend aan. Jongbloed is als bijbeluitgever met name bekend van de Statenvertaling, de NBG 'S1 en Het Boek, kerkboeken en luxe edities. Bekende boeken-

fondsen van Jonghloed zijn onder meer Groen, Barnabas en Van Mazijk. Het NBG heeft een leidende positie op het gebied van bijbelvertalingen, zoals de NBG-vertaling 1951, Groot Nieuws Bijbel, Friese Bijbel, Statenvertaling 1977, de Startbijbel en de Kijkbijbel. De samenwerking tussen beide organisaties zal leiden tot een breed bijbelaanbod met een aanzienlijk marktaandeel. De voordelen van samenwerking liggen ook op het gebied van effectiviteit en efficiency. Verder zien de organisaties ook mogelijkheden om nieuwe doelgroepen te bereiken. Rij de ontwikkeling van nieuwe uitgaven zullen liet NBG en Jonghloed uiteraard nauw samenwerken.

Het NRG zal zich naast de beoogde samenwerking op het gebied van uitgeven, blijven concentreren op het vertalen en het bekend en toegankelijk maken van de Bijbel in binnen- en buitenland, en het werven van de middelen hiervoor. De NBG-uitgaven blijven onder verantwoordelijkheid staan van het NBG. Op deze manier blijft de relatie tussen missie en uitgaven van liet NBG gewaarborgd.

Het project Nieuwe Bijbelvertaling – hét vertaalproject van het NBG en de Katholieke Bijbelstichting – is geen aanleiding voor de intentie tot samenwerking. De (eventuele) samenwerking creëert wel mogelijkheden om de uitgave van deze nieuwe vertaling optimaal te ondersteunen. Het is overigens voor de hand liggend dat ook andere uitgevers bij de uitgave van de vertaling betrokken worden. Naar verwachting zal de NRV in 2004 verschijnen.

Dit najaar zal meer duidelijkheid komen over de samenwerking.

kerk en muziek

Johannes a Lasco

Hel in de herfst van 1999 in Emden gehouden internationale congres over Johannes a Lasco heeft een zeer informatief boekwerk opgeleverd waarin alle redevoeringen van **toen zijn** opgenomen. We zijn erg blij met de toenemende belangstelling voor deze uit Polen afkomstige kerkhervormer. Hij is, zoals uit meer dan één onderzoek blijkt, een figuur die zowel in Oost-Friesland als in Engeland een belangrijke schakel vormde tussen de reformatoren Bullinger, Calvijn, Bucer en Cranmer. Tevens is van belang zijn positiebepaling tegenover de Wederdopers. De bijdragen van W. van 't Spijker, W. Janse, P. Visser, J. Vree en N. Mout geven aan dat de inbreng vanuit Nederland in het onderzoek naar de betekenis van A Lasco van eminente betekenis is.

Wie over de laatste stand van het wetenschappelijk onderzoek over deze Poolse baron en kerkhervormer goed geïnformeerd wil zijn kan niet om dit indrukwekkende boekwerk heen.

N.a.v.: Christoph Strohm (Hrsg.), *Johannes a Lasco (1499-1560).*

Polnischer Baron, Humanist und europäischer Reformator.

J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen 2000. Omvang 390 pp. ISBN 3-16-147430-9. Prijs DM 168,-.

Doperse geschiedenis

Dr. Samme Zijlstra heeft een belangwekkende uitgave gerealiseerd over de Doperse kerkge-

schiedenis van 1531-1675. Een nieuw, evenwichtig opgezet en wetenschappelijk goed verantwoord handboek over het ontstaan en de verspreiding van de Nederlandse doopsgezinden toont aan hoe veelkleurig deze beweging is geweest. De vele godsdienstgesprekken met de Nederlandse gereformeerden (ook in Emden) laat zien welke kritische verwantschap er is geweest tussen de volgelingen van Calvijn en die van Menno Simons. Het aantal dopers is in sommige gewesten van ons land beduidend geweest: in Holland en Friesland tussen de 10 en 20%; het hele land telde toen 3% mennonieten. Dat is nu teruggelopen tot nauwelijks 12.000 doopsgezinden (= 0,08%). Het getuigt van moed om dan toch je geschiedenis opnieuw te hoek te stellen.

N.a.v.: S. Zijlstra, *Om de ware gemeente en de oude gronden.*

Geschiedenis van de dopers in de Nederlanden 1531-1675.

Uitg. Verloren Hilversum i.s.m. de Fryske Akademy Ljouwarden.

ISBN 90-6550-631-4. Omvang 544 pp. prijs f 66,-.

Het licht der rede

De Verlichting van de 18de eeuw was een kritische mijlpaal in de geestesgeschiedenis van Europa. Haar vertolkers namen afscheid van wat zij het verstarde, traditionele christendom noemden en maakten zich sterk voor de religie van de rede. Het gezond verstand zou de wereld regeren en heenleiden naar een lichtende

toekomst van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Wie denkt aan de Franse Revolutie van 1784 mag met het hier aan te kondigen boek de ideologische lijnen van de denkers van de Verlichting daar naar toe zelf ontdekken. Het is zonder mees een boeiend gebeuren als we in gewoon Nederlands hier de teksten lezen die de autonoom denkende mens van toen tot enthousiasme brachten voor de nieuwe maatschappij. Zo krijgt u brieven, essays en verhalen te lezen van Franse denkers als Diderot, Voltaire, Montesquieu, Rousseau en van enkele Engelse en Duitse rationalisten. De befaamde tekst van Immanuel Kant (*Wat is Verlichting?*) is eerder gepubliceerd door B. Delfgaauw (Agora 1988). Het geheel is een bundel die prima toegankelijk is en goed in de band zit.

N.a.v.: Cyrille Offermans (red.), *Het licht der rede. De Verlichting in brieven, essays en verhalen.*

Uitg. Contact Amsterdam. ISBN 90-254-9897-3. Omvang 544 pp., prijs f 99,50.

Kerk- en wereldgeschiedenis van de 20ste eeuw

Dit hoek is een herdruk met een klein uitbreiding over de jongste wereldgeschiedenis. Drs. C. Blenk, hervormd predikant in Delft, is oud-geschiedenisleraar en heeft speciale aandacht voor de invloed van de kerk in de wereldpolitiek. En omgekeerd. Hij biedt een interessant overzicht over de voorbije eeuw waarin de kerk meestal in een

zwakke positie haar getuigenis trachtte af te leggen tegenover de aardse machten. Denk aan het communistische Rusland. Nazi-Duitsland, het verhaal van blank en zwart, het volk Israël. Blenk registreert veel, hij oordeelt weinig. Soms is dat toch jammer, omdat je nu het gevoel wel eens krijgt dat elke kerk en elke religie de taal van de Schrift spreekt. Natuurlijk weten we wel beter, maar de expliciete vermelding van de confessionele positie van de betreffende kerk kan helpen bij onze normatieve opdracht de geesten te onderzoeken.

N.a.v.: **C. Blenk**, *Kerk- en wereld-geschiedenis van de twintigste eeuw*. Uitg. Groen Heerenveen 2000. ISBN 90-5030-972-0. Omvang 280 pp, prijs f 59,95.

Gedenkstenen in de Jordaan

De auteur, dr. Ewald Mackay, geeft in dit boek een ietwat verbrokkelde aanzet tot een christelijke geschiedfilosofie. Het bevat namelijk een bundeling van eerder gepubliceerde artikelen (vooral in *Transparant*, het blad van de Vereniging van Christen-Historici). De lezer wordt ingeleid in de denkwereld van de auteur die afkomstig is uit een bevindelijk christelijk-gereformeerd gezin in Sliedrecht. Maar het lijkt mij dat de afstand daartoe intussen vrij groot geworden

is, nu het denken van de auteur zich veelal buiten die kaders beweegt. Zo vind ik zijn Godsopvatting min of meer deïstisch van aard, getuige zijn aanduiding van God als Bron en als 'alles veroorzakend startpunt'. En wie misschien verwacht dat de titel van het boek iets te maken heeft met het verbond van God met Zijn volk, komt helaas uit buiten de kring van de heilshistorie. En al mag Israël dominant aanwezig zijn in een poging tot geschiedschrijving vanuit Mackays uitgangspunten, het gaat dan wel om het moderne Israël van na 1948. Er moet nog veel water door de Merwede bij Sliedrecht stromen voor we een goed onderbouwde handreiking krijgen voor een christelijke geschiedfilosofie.

N.a.v.: Ewald Mackay, *Gedenkstenen in de Jordaan. Opstellen over geschiedenis, traditie en cultuur*. Uitg. Groen Heerenveen 2000. ISBN 90-5829-187-1. Omvang 152 pp. Prijs f 34,95.

De recensent, drs. H. Veldman, is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn.

Wie graag een meer uitgebreide recensie van (een van) deze boeken wil ontvangen kan dat kenbaar maken via mijn e-mail: veldmanh@worldonline.nl of het postadres: Fazantenlaan 4, 9801 JJ Zuidhorn

uit de kerken

Zevenhergen – Beroepen: A.W. Beute, kandidaat te Zwolle.

Voorburg – Beroepen: J.J.T. Doedens te Vlissingen

Zwijndrecht-Groote Lindt – Beroepen: P.J. de Haan te Stads kanaal

Classis Kampen – Met ingang van 1 juli 2001 heeft de classis Kampen emeritaat verleend aan ds. H. Veldman te Urk. Ds. Veldman is na zijn emeritering voorlopig niet in staat preekverzoeken in overweging te nemen.

Barneveld – Het Landelijke Evangelisatiecongres vindt plaats op 27 oktober in de Veluwehal in Barneveld. Op 26 mei ging het congres niet door i.v.m. de MKZ-crisis. Het thema is *geloof, hoop en liefde*. Belangstellenden kunnen zich opgeven voor het congres vanaf half september. Toegangsprijs f 10,- (kinderen f 7,50).

Geerds Consult → voor mensen in verandering

- * *coaching & supervisie*
- * *loopbaan- en outplacementbegeleiding*
- * *conflicthantering en -bemiddeling*

Drs. J.F. (Knos) Geerds - Wicherserf 19 - 7722 AT Dalfsen
Tel. 0529-432766; E-mail: geerdsconsult@wxs.nl

**Wegens vakantie
verschijnt het volgende
nummer op 28 juli.**